

ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย

Academic Leadership in the 21st Century of School Administrators under the
Office of Basic Education Commission in Loei Province

ชิษณพงศ์ ศรีจันทร์

Chissanapong Sonchan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus

*Corresponding author, e-mail: chissanapong.so@mbu.ac.th

Received: 10 January 2024, Revised: 15 February 2024, Accepted: 18 March 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอายุ วุฒิ การศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากร โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก และภาระงานด้านธุรการที่มากเกินไป ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ ศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This research aimed to 1) study the level of academic leadership in the 21st century of school administrators, 2) compare the academic leadership in the 21st century of school administrators classified by personal factors, and 3) examine the problems, obstacles, and suggestions for developing academic leadership in the 21st century of school administrators under the Office of Basic Education in Loei Province. The sample consisted of 210 school administrators. The research instruments were a questionnaire and an interview form. Data were analyzed using descriptive statistics and content analysis.

The results revealed that 1) the overall level of academic leadership in the 21st century of school administrators was high, with the highest mean in creating a learning atmosphere and the lowest mean in promoting the use of technology in teaching and learning, 2) school administrators with different ages, educational levels, administrative experiences, and school sizes had significantly different levels of academic leadership in the 21st century, and 3) major problems and obstacles included the lack of budget and resources, especially in small schools, and excessive administrative workload. The key suggestion was to develop school administrators' skills in educational technology and innovation.

Keywords: Academic Leadership, 21st Century, School Administrators, Office of Basic Education Commission

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 การศึกษาทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและท้าทาย อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความคาดหวังที่สูงขึ้นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบการศึกษา (วิจารณ์ พานิช, 2555) ในบริบทนี้ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทของศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่จำเป็น เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

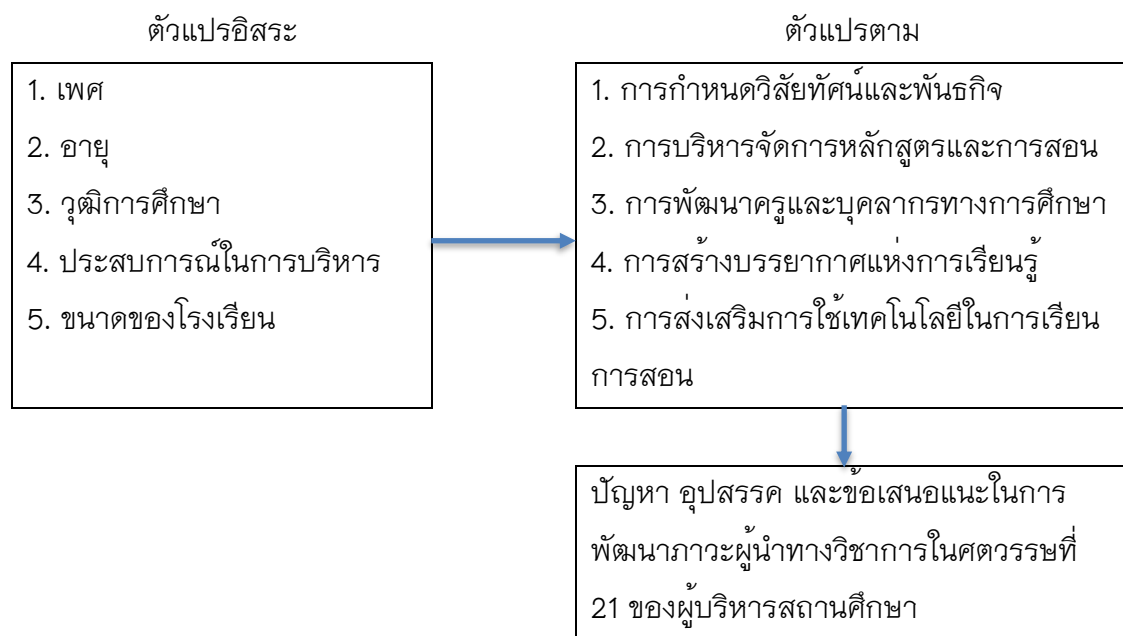
ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอก (Hallinger & Murphy, 1985; Robinson, Lloyd, & Rowe, 2008) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้จัดการโรงเรียนแบบดั้งเดิม มาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการศึกษา

การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดเลย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัจจุบัน จุดแข็ง และประเด็นที่ต้องพัฒนาในด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความพร้อมในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของจังหวัดเลยให้ทัดเทียมกับมาตรฐานระดับประเทศและสากล ตลอดจนสามารถตอบสนองต่อความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และขนาดของโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและเสริมด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย จำนวน 450 คน

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 210 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และขนาดของโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิด

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน คำนวณค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence)

2. ทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

3. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

1. ขอลงชื่อรับรองและแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1, 2, 3 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ หนองบัวลำภู

2. ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และออนไลน์ให้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ความถี่และร้อยละ

2) วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยใช้ t-test, One-way ANOVA และ Scheffe's method

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการดังนี้

1) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์และคำถามปลายเปิด

2) จัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorizing) และหาข้อสรุป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย โดยรวมและรายด้าน แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21

ด้าน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ	4.35	0.62	มาก	4
2. การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน	4.28	0.59	มาก	5
3. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.42	0.55	มาก	2
4. การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้	4.51	0.48	มากที่สุด	1
5. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียน การสอน	4.39	0.57	มาก	3
รวม	4.39	0.56	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.51$, S.D. = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.55) อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2.1 เพศ ผลการวิเคราะห์ด้วย t-test พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 อายุ ผลการวิเคราะห์ด้วย One-way ANOVA พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่น

2.3 วุฒิการศึกษา ผลการวิเคราะห์ด้วย t-test พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า

2.4 ประสบการณ์ในการบริหาร ผลการวิเคราะห์ด้วย One-way ANOVA พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการบริหารต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารที่มีประสบการณ์ 15 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่น

2.5 ขนาดของโรงเรียน ผลการวิเคราะห์ด้วย One-way ANOVA พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และคำถามปลายเปิด สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

3.1 ปัญหาและอุปสรรค

- การขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา
- ภาระงานด้านธุรการที่มากเกินไป ทำให้มีเวลาในการพัฒนางานวิชาการน้อยลง
- การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก
- การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการศึกษาที่บ่อยครั้ง ทำให้การดำเนินงานขาดความ

ต่อเนื่อง

3.2 ข้อเสนอแนะ

- ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา
- ลดภาระงานด้านธุรการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีเวลาในการพัฒนางานวิชาการมากขึ้น
- ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ
- กำหนดนโยบายทางการศึกษาที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
- จัดอบรมพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาให้กับผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง "ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเลย" สามารถสรุปและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มี

ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน

1.1 ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องเผชิญกับความท้าทายจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งทำให้รูปแบบการเรียนการสอนต้องปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว การสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและยืดหยุ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leithwood et al. (2020) ที่พบว่า การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตการณ์ COVID-19 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2022) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคหลัง COVID-19 ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและปลอดภัย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

1.2 ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษายังขาดความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรในการจัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเรียนการสอน โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กหรือในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วอาจทำให้ผู้บริหารรู้สึกไม่มั่นใจในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย กิสุขพันธ์ และคณะ (2022) ที่พบว่าความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทยในยุคหลัง COVID-19 โดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนา ดวงแก้ว (2021) ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาไทยยุค New Normal แต่ยังเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร และขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้มีผลต่อประสบการณ์ ความรู้ และทักษะของผู้บริหารในการจัดการกับความท้าทายทางวิชาการ โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุค New Normal ผู้บริหารที่มีประสบการณ์มากกว่าอาจมีความสามารถในการปรับตัวและแก้ปัญหาที่ดีกว่า ในขณะที่ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าอาจมีความรู้เชิงทฤษฎีและแนวคิดใหม่ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิโรจน์ สารรัตน์ และคณะ (2021) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลและบริบทของโรงเรียนมีผลต่อภาวะผู้นำ

ทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไทยในยุค New Normal นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fernandez and Shaw (2020) ที่พบว่า ประสิทธิภาพและความสามารถในการปรับตัวเป็นปัจจัยสำคัญของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในช่วงวิกฤต

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ปัญหาหลักที่พบคือ การขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากร โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก และภาระงานด้านธุรการที่มากเกินไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายการจัดสรรงบประมาณที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนแต่ละแห่ง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลที่มักมีต้นทุนในการจัดการศึกษาต่อหัวนักเรียนสูงกว่า แต่กลับได้รับงบประมาณจำกัด นอกจากนี้ ระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาไทยยังมีความซับซ้อนและมีขั้นตอนทางธุรการที่มากเกินไปจนทำให้ผู้บริหารต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับงานเอกสารและการรายงาน แทนที่จะมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย กี่สุขพันธ์ และคณะ (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทยในยุคหลัง COVID-19 และงานวิจัยของ Harris (2020) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาทั่วโลกต้องเผชิญกับความท้าทายในการจัดสรรเวลาระหว่างงานบริหาร งานวิชาการ และการจัดการวิกฤต ในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยส่วนบุคคล บริบทของสถานศึกษา และความท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้ผู้บริหารสถานศึกษาจะให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ แต่ยังคงมีความท้าทายในด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 อาจเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วและต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริหารต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวและพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhao (2020) ที่พบว่า การพัฒนาทักษะดิจิทัลและการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนเป็นความท้าทายสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคหลัง COVID-19

นอกจากนี้ ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากร โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก ยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายการจัดสรรงบประมาณที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนแต่ละแห่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีระ ฤกษ์เจริญ และคณะ (2021) ที่พบว่า ขนาดของโรงเรียนมีผลต่อความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในยุค New Normal โดยโรงเรียนขนาดเล็กมักประสบปัญหาด้านทรัพยากรมากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วและการปรับตัวสู่การเรียนการสอนออนไลน์ในช่วง COVID-19 ทำให้ผู้บริหารต้องพัฒนาทักษะ

ด้านดิจิทัลอย่างเร่งด่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนา ดวงแก้ว (2021) ที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนการศึกษาไทยยุค New Normal

โดยสรุป การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาไทย จำเป็นต้องมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยี การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความยืดหยุ่นในการบริหารงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไม่แน่นอน ทั้งนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐในด้านนโยบายและงบประมาณ รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา จะเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไทยให้สามารถรับมือกับความท้าทายในยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด
2. ควรมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีงบประมาณขาดแคลนทรัพยากร
3. ควรมีการปรับลดภาระงานด้านธุรการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีเวลาในการพัฒนางานวิชาการมากขึ้น
4. ควรมีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อแบ่งปันประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ
5. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของจังหวัดเลย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้
2. สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ ประสบการณ์ และขนาดของโรงเรียน
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการประเมินตนเองและวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยเฉพาะในด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ เช่น การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนสนับสนุนและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทและขนาดของโรงเรียน

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรงบประมาณควรนำผลการวิจัยไปพิจารณาในการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียน โดยคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของแต่ละโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก

6. สถาบันการศึกษาที่ผลิตและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรการเตรียมผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการที่สอดคล้องกับบริบทในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการคิด การตัดสินใจ และแนวทางการปฏิบัติของผู้บริหารในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ

2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อพัฒนารูปแบบหรือโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดจากผลการวิจัยครั้งนี้

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาระหว่างจังหวัดหรือภูมิภาคต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางวิชาการในบริบทที่แตกต่างกัน

4. ควรมีการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหรือประสิทธิผลของโรงเรียน เพื่อยืนยันผลกระทบของภาวะผู้นำทางวิชาการต่อคุณภาพการศึกษา

5. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงยาว (Longitudinal Study) เพื่อติดตามการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตลอดช่วงเวลาหนึ่ง เช่น 3-5 ปี เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในระยะยาว

6. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาไทย โดยอาจใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบโครงสร้างของภาวะผู้นำทางวิชาการในบริบทของประเทศไทย

7. ควรมีการศึกษาริจัยเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสนับสนุนภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในอนาคต

8. ควรมีการวิจัยเชิงนโยบายเพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายการศึกษาระดับชาติต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงนโยบายเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ธีระ รุญเจริญ และคณะ. (2564). การศึกษาความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุค New Normal. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 23(3), 1-14.
- รัตนา ดวงแก้ว. (2564). การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค New Normal. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(1), 92-106.
- วิโรจน์ สารรัตน์ และคณะ. (2564). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไทยในยุค New Normal. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 44(2), 1-15.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2565). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ยุคหลัง COVID-19. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 17(1), 1-18.
- เอกชัย กิสุขพันธ์ และคณะ. (2565). การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทยในยุคหลัง COVID-19. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 23(2), 1-15.
- Fernandez, A. A., & Shaw, G. P. (2020). Academic leadership in a time of crisis: The coronavirus and COVID-19. *Journal of Leadership Studies*, 14(1), 39-45.
- Harris, A. (2020). COVID-19 – school leadership in crisis? *Journal of Professional Capital and Community*, 5(3/4), 321-326.
- Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5-22.
- Zhao, Y. (2020). *COVID-19 as a catalyst for educational change*. *Prospects*, 49, 29-33.